

Målbeskrivning Rättspsykiatri

Rekommendationer av Svenska Rättspsykiatriska Föreningen

Rekommendationerna är inklippta i fetstil i Socialstyrelsens text.

Kompetensbeskrivning

Specialiteten rättspsykiatri karaktäriseras av att den baseras på det psykiatriska ämnesområdet och regelverket för lagöverträdare som lider av en psykisk störning.

Rättspsykiatrins syfte är att utreda, bedöma, diagnostisera, behandla, habilitera alternativt rehabilitera samt följa upp personer som kan lida av en allvarlig psykisk störning, i samband med eventuella lagöverträdelser.

Detta inkluderar att bedöma risken för att en individ ska skada sig själv eller andra samt att bedöma hur sådana risker ska hanteras. En central uppgift för rättspsykiatriska specialistläkare är att analysera och hantera samband mellan psykisk störning, brottsbenägenhet och social anpassning.

Rättspsykiatri är en grenspecialitet till baspecialiteten psykiatri.

Rekommendationer allmänt: Den klinik som ansvarar för utbildningen av ST-läkare i rättspsykiatri bör tillse att handledaren har godkänd utbildning, och om möjligt är specialist i rättspsykiatri. Kliniken bör ha en lokal studierektorsfunktion. För att nå de teoretiska kursmålen rekommenderas att man går för ändamålet arrangerade kurser.

Tjänstgöringen, vilken skall uppgå till minst två och ett halvt år, bör bestå av cirka ett års tjänstgöring inom den rättspsykiatriska vården och cirka ett års tjänstgöring på Rättsmedicinalverket (RMV). De återstående månaderna kan ägnas åt eventuella kompletteringsbehov för att uppfylla målen.

Auskultation på utländsk klinik har stort värde även för svenska specialister.

Deltagande i nordiska rättspsykiatriska möten ska prioriteras. Auskultation på rättsmedicinsk avdelning rekommenderas, liksom fördjupning i beroendelära och eventuell extra tjänstgöring på beroendemedicinsk klinik, om inte tillräcklig sådan gjorts inom ramen för ST i psykiatri. Vidare rekommenderas fördjupning inom området intellektuella funktionsnedsättningar och autismspektrumstörningar.

Kompetenskrav

Delmål a och b är gemensamma med övriga specialiteter.

Dessa beräknas ha uppfyllts under ST i psykiatri.

Delmål c

Specialistkompetens i rättspsykiatri kräver att läkaren uppfyller kompetenskraven för specialiteten psykiatri.

Rekommendationer: Delar av delmålen beräknas ha uppfyllts under ST i psykiatri. Inför ST i rättspsykiatri rekommenderas att ST-läkare och handledare noggrant går igenom om

så är fallet, och om dokumentation för detta enligt Socialstyrelsens krav föreligger. En plan för eventuella kompletteringar bör göras upp. I det fall ST-läkaren behöver komplettera med vetenskapligt arbete samt kvalitetsarbete rekommenderas att dessa görs inom det rättspsykiatriska området.

Den specialistkompetenta läkaren ska kunna

- genomföra rättspsykiatriska bedömningar av misstänkta lagöverträdare på uppdrag av domstol, och
- svara för diagnostik, behandling och habilitering alternativt rehabilitering samt samordning och uppföljning av patienter inom allmänpsykiatrisk vård, rättspsykiatrisk vård och kriminalvård.

Vidare ska den specialistkompetenta läkaren

- ha kunskap om bakomliggande mekanismer för uppkomsten av psykisk sjukdom och kriminalitet/ lagöverträdelse, liksom om samband dem emellan,
- behärska handläggning av alla vanliga psykiska sjukdomar,
- behärska handläggning (inklusive akutpsykiatrisk handläggning) av mindre vanliga och särskilt viktiga psykiska sjukdomar, speciellt sådana som kan ha samband med brott,
- behärska psykofarmakologisk och elektrokonvulsiv behandling,
- kunna handlägga patienter med psykologisk behandlingsmetod och ha kunskap om de teoretiska grunderna för de olika psykologiska behandlingsmetoderna,
- ha kunskap om differentialdiagnostik mellan internmedicinska och neurologiska respektive psykiska sjukdomar, samt om hur olika somatiska tillstånd kan påverka beteendet med ökad risk för kriminella gärningar,
- ha kunskap om utvecklingsrelaterade tillstånd, kognitiva funktionsnedsättningar och barn- och ungdomspsykiatri, speciellt tillstånd som kan öka risken för kriminellt beteende,
- ha kunskap om och förmåga att handlägga beroendetillstånd och äldrepsykiatriska sjukdomar, särskilt hos personer som begått brott, och
- kunna tillämpa de lagar och andra föreskrifter som gäller inom psykiatri och rättspsykiatri.

Delmål c1	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – behärska diagnostik och handläggning av vanliga och mindre vanliga psykiska sjukdomar, med betoning på de tillstånd som kan ha betydelse för uppkomsten av kriminellt beteende.	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	• Skall främst ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri • Tjänstgöring inom rättspsykiatrisk vård och utredningsverksamhet
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda	

		kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Medsittning Teoretiska studier		

Delmål c2	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kunskap om differentialdiagnostik mellan internmedicinska och neurologiska sjukdomar, inklusive demenstillstånd, samt om hur olika sådana sjukdomar kan påverka risken för kriminellt beteende.	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	• Skall främst ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri • Tjänstgöring inom rättspsykiatrisk vård och utredningsverksamhet
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Medsittning Teoretiska studier		

Delmål c3	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – kunna handlägga akutpsykiatriska tillstånd samt kunna initialt handlägga katastrofpsykiatriska situationer – kunna identifiera och initialt handlägga somatiska tillstånd hos patienter med psykisk sjukdom – kunna handlägga psykiska sjukdomar hos äldre – ha kännedom om ett barnpsykiatriskt arbetssätt	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Skall ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	• Skall ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri • Vid behov komplettering gällande neuropsykiatriska tillstånd

	Allmänna råd Deltagande i seminarium Medsittning Teoretiska studier		
--	---	--	--

Delmål c4	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kunskap om bakomliggande mekanismer för uppkomsten av psykisk sjukdom – behärska psykologisk, psykofarmakologisk och elektrokonvulsiv behandling av olika sjukdomstillstånd – ha kunskap om de teoretiska grunderna för de olika psykologiska behandlingsmetoderna	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Skall ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	Skall ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		

Delmål c5	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kunskap om avvikande respektive normal utveckling i barn- och ungdomsåren – ha kunskap om barnpsykiatriska och utvecklingsrelaterade tillstånd inklusive kognitiva funktionsnedsättningar, speciellt gällande sambanden med utveckling av antisocialt och våldsamt beteende	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Skall främst ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri.
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav	Eventuellt deltagande i kurs gällande antisocial utveckling och problembeteenden hos unga

		utfärdat av kursledare eller handledare	
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		

Delmål c6	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – behärska handläggning av substansberoendetilstånd	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Skall ha uppfyllts under ST i allmänpsykiatri. Extra tjänstgöring rekommenderas
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Medsittning Teoretiska studier		

Delmål c7	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – kunna tillämpa lagar och andra föreskrifter som gäller för specialiteten inklusive myndighetsutövning	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Tas upp i handledning
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter	Kurs rekommenderas

		och uppfylla kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		

Delmål c8	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – behärska identifikation och hantering av statiska och dynamiska faktorer som är av betydelse för risken över tid för att en individ skadar sig själv och andra	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfylla utbildningsaktiviteter och uppfylla kompetenskrav utfärdat av handledare	Tas upp i handledning
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfylla utbildningsaktiviteter och uppfylla kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	Kurs rekommenderas
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		

Delmål c9	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – behärska genomförandet av rättspsykiatriska undersökningar på uppdrag av domstol – ha kunskap om sambanden	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfylla utbildningsaktiviteter och uppfylla kompetenskrav utfärdat av handledare	• Tjänstgöring vid RMV under cirka ett år • Några RPU granskas av handledare på annan ort • Antalet RPU är i spannet 15-25 st • Handledare för §7-undersökning är erfaren §7-

mellan grad av psykisk störning, lagöverträdelser och återfallsrisker			läkare, helst specialist i rättspsykiatri • Både RPU och §7 bör omfatta både häktade och icke-häktade personer och variera avseende brottets art och misstänkt psykisk störning • Besök hos domstol (om möjligt följa eget fall eller specialist som kallas som sakkunnig) • Studiebesök hos Socialstyrelsens rättsliga råd
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	Kurs rekommenderas
	Allmänna råd Deltagande i inom- eller mellanprofessionell reflektion i grupp Medsittning Teoretiska studier		

Delmål c10	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – behärska rättspsykiatrisk vård i slutna och öppna former, på lång och kort sikt, inklusive psykosociala insatser – ha kunskap om rättspsykiatriens olika roller och funktioner i relation till patienter eller intagna	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	• Tjänstgöring ska vara på avd med huvudsakligen LRV-patienter. • Totalt ca ett år, varav merparten slutenvård • 3 mån på regionklinik eller motsvarande • Tjänstgöring bör även göras på avd som vårdar patienter som inkommit från kriminalvården • Öppenvård bör ingå • Deltagande i förhandlingar i förvaltningsrätten bör ingå
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	Kurs rekommenderas

	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		
--	--	--	--

Delmål c11	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kännedom om kriminologi och kriminologisk empiri	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	RMVs kurs i kriminologi alternativt universitetskurs RMVs kurs i kriminalvårdskunskap
	Allmänna råd Deltagande i seminarium Teoretiska studier		

Delmål c12	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kunskap om kriminalvårdens organisation, regelverk och förutsättningar för att ge psykiatrisk vård – ha kunskap om konsultationsarbete gentemot psykiatri, kriminalvård, socialtjänst och andra aktuella vårdgivare	Klinisk tjänstgöring under handledning alternativt auskultation vid en eller flera enheter som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Auskultera/tjänstgöra på häkte eller anstalt Studiebesök på anstalt och/eller frivård
	Deltagande i en eller flera kurser	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av kursledare eller handledare	RMVs kurs i kriminalvårdskunskap
	Allmänna råd Deltagande i seminarium		

	Teoretiska studier		
--	--------------------	--	--

Delmål c13	Utbildningsaktiviteter	Uppföljning	Kommentar
Den specialistkompetenta läkaren ska – ha kunskap om professionella förhållningssätt gentemot lagöverträdare som lider av psykisk störning – kunna handlägga etiska problem kopplade till tvångsvård och allmän- och rättspsykiatriskt arbete	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som bedriver sådan verksamhet eller handlägger sådana ärenden	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare	Tas upp i handledning RMVs kurser
	Allmänna råd Deltagande i inom- eller mellanprofessionell reflektion i grupp Teoretiska studier	Intyg om uppfyllda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdat av handledare eller kursledare	

Allmänna råd

Utbildningsstruktur

Utbildningen för utredande rättspsykiatri bör innefatta tjänstgöring vid en utredningsenhet och aktivt deltagande i enhetens utredningsarbete, och skall genomföras efter uppnådd specialistkompetens i allmänpsykiatri. Klinisk tjänstgöring vid en vårdande rättspsykiatrisk enhet kan dock påbörjas inom ramen för specialiseringstjänstgöringen i allmänpsykiatri. Här bör dock beaktas att den rättspsykiatriska ST-utbildningens längd måste uppgå till minst 2.5 år efter uppnådd specialistkompetens i allmänpsykiatri.

ST-läkaren bör under utbildningen närvara vid domstolsförhandlingar eftersom en viktig del av arbetet är att medverka vid förhandling i förvaltningsdomstol samt i samverkan med kommuner och vårdgivare inför permission och utskrivning.

Det är viktigt att ST-läkaren får utforma vårdplaner, inklusive

risk- och behovsanalyser. Vidare är det viktigt att ST-läkaren får praktisk erfarenhet av arbete med lagöverträdare som lider av en psykisk störning, i samband med verkställighet av påföljd vid frivårdsmyndighet och kriminalvårdsanstalt. Sådan erfarenhet kan ST-läkaren inhämta genom auskultation eller klinisk tjänstgöring. ST-läkaren bör också få möjlighet till studiebesök och auskultationer utomlands under utbildningstiden.

Ordningsföljden mellan utredande och vårdande tjänstgöring, och möjligheten att integrera dessa, kan organiseras utifrån lokala förutsättningar. Detsamma gäller tjänstgöring vid frivårdsmyndighet och kriminalvårdsanstalt.